

TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG CẢM THỤ VĂN HỌC CHO HỌC SINH TIỂU HỌC TRONG DẠY HỌC ĐỌC

Võ Thị Bảy

Trường Đại học Sư phạm Đà Nẵng

Thông tin chung:

Ngày nhận bài: 19/05/2024

Ngày phân biện:

22/05/2024

Ngày duyệt đăng:

03/06/2024

*Tác giả chính:

vtbay@ued.udn.vn

Title:

Process of organizing literature appreciation activities for primary school students in teaching reading

Từ khóa:

cảm thụ văn học, học sinh tiểu học, quy trình, tập đọc.

Keywords:

Literary appreciation competency, primary school students, process, reading

TÓM TẮT: *Dạy học Đọc tác phẩm văn học có vai trò quan trọng trong việc bồi dưỡng năng lực cảm thụ văn học (CTVH) cho học sinh tiểu học. Dạy học Đọc cung cấp khối lượng ngữ liệu văn chương lớn, thuộc nhiều lĩnh vực, nhiều phạm vi khác nhau, giúp các em tiếp xúc với tác phẩm, hiểu được nội dung, nghệ thuật, đồng thời diễn đạt được những suy nghĩ, cảm xúc và sự rung cảm trước vẻ đẹp của ngôn từ, hình tượng văn chương. Với ý nghĩa đó, dạy học Đọc chính là dạy tiếp nhận văn chương hay là dạy CTVH. Hay đúng hơn, dạy học CTVH không phải là một hoạt động riêng lẻ mà nằm trong quá trình dạy học môn Tiếng Việt. Tổ chức hoạt động CTVH chính là quá trình tổ chức dạy học hoạt động đọc văn bản văn học trong giờ học Đọc.*

ABSTRACT: *Teaching Reading is vital in fostering literary appreciation competency (LAC) for primary school students. Reading provides a large amount of literary material in various fields and scopes, thus helping the children come into contact with the work, understand the content and art, and simultaneously express their thoughts, feelings, and emotions before the beauty of literary words and images. With that significance, teaching reading is teaching the reception of literature or teaching literary appreciation competency. In other words, teaching literary appreciation competency is not a separate activity but is part of teaching Vietnamese. Organizing literary appreciation activities is organizing teaching activities of reading literary work during reading lessons*

1. Giới thiệu vấn đề nghiên cứu

CTVH là quá trình tiếp nhận, hiểu, cảm nhận được nội dung, nghệ thuật, ý nghĩa tư tưởng và tình cảm của tác phẩm văn học. CTVH là “*sự cảm nhận những giá trị nổi bật, những điều sâu sắc, tế nhị và đẹp đẽ của văn học thể hiện trong các tác phẩm (cuốn truyện, bài văn, bài thơ,...) hay một bộ phận của tác phẩm (đoạn văn, đoạn thơ... thậm chí một từ ngữ có giá trị trong câu văn, câu thơ)*” [6 tr.24]; Dạy học CTVH cho học sinh tiểu học không phải là một hoạt động riêng lẻ mà nằm trong quá trình tổ chức dạy học môn Tiếng Việt. Tổ chức hoạt động cảm thụ văn

học nhằm phát triển năng lực văn học - một trong những năng lực đặc thù của môn Ngữ văn cấp tiểu học. Năng lực CTVH được hình thành thông qua hoạt động tiếp nhận và cảm thụ tác phẩm văn học - chính là quá trình tổ chức dạy học hoạt động đọc văn bản văn học trong giờ học Đọc.

Nhiệm vụ của dạy học Đọc được xác định trong Chương trình giáo dục phổ thông 2018 nhằm hình thành năng lực đọc và thói quen đọc sách cho học sinh. Năng lực đọc được hình thành từ bốn kỹ năng bộ phận cũng là bốn yêu cầu về chất lượng của đọc: đọc đúng, đọc nhanh (đọc lưu loát, trôi chảy), đọc

có ý thức (thông hiểu được nội dung đọc hay còn gọi là đọc hiểu) và đọc hay (ở mức độ cao hơn là đọc diễn cảm). *Đạy Đọc* cũng góp phần hình thành thói quen đọc sách cho học sinh, từ đó giáo dục lòng ham đọc sách, hình thành phương pháp đọc sách và học tập, làm việc với sách một cách khoa học. Ngoài ra, Chương trình 2018 còn thiết kế phần đọc mở rộng cho học sinh, quy định về số lượng các văn bản được đọc thêm và số lượng thơ cần đọc thuộc lòng, giúp học sinh hiểu biết hơn, bồi dưỡng ở các em lòng yêu cái thiện và cái đẹp, dạy cho các em biết suy nghĩ một cách logic cũng như biết tư duy có hình ảnh.

2. Cơ sở lý thuyết và phương pháp nghiên cứu

Vấn đề nghiên cứu dựa trên những luận giải khoa học về lý thuyết tiếp nhận văn học. Từ cơ sở kế thừa, phân tích, vận dụng các thành tựu nghiên cứu về lý thuyết tiếp nhận văn học, bài viết đã tập trung tìm hiểu, phân tích đặc điểm tiếp nhận văn học của học sinh tiểu học và những vấn đề liên quan đến việc lựa chọn những hình thức tổ chức thích hợp giúp học sinh tiểu học đến với văn chương. Nhóm phương pháp nghiên cứu lý thuyết được chúng tôi sử dụng để lược khảo các vấn đề lý luận liên quan đến vấn đề tiếp nhận văn học, phương pháp dạy học đọc văn bản văn học cho học sinh tiểu học nhằm xác định những căn cứ khoa học để lựa chọn những con đường tối ưu trong việc tổ chức hoạt động cảm thụ văn học cho học sinh tiểu học trong giờ học *Đọc*.

3. Kết quả nghiên cứu và bàn luận

3.1. Nguyên tắc tổ chức hoạt động cảm thụ văn học cho học sinh trong giờ tập đọc

Đảm bảo yêu cầu cần đạt của bài học: tổ chức hoạt động CTVH ở trường tiểu học nằm trong quá trình dạy học môn Tiếng Việt. Cụ thể là dạy học tác phẩm văn học trong giờ học *Đọc* (dạy đọc đoạn văn, văn bản). Tổ chức hoạt động CTVH cần đảm bảo quy trình của dạy học *Đọc* và yêu cầu cần đạt về năng lực đặc thù của môn Ngữ văn cấp tiểu học

được quy định trong Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn cấp tiểu học như:

Hiểu nội dung, chủ đề của văn bản, quan điểm và ý định của người viết; xác định các đặc điểm thuộc về phương thức thể hiện; trả lời các câu hỏi theo những cấp độ tư duy khác nhau; bước đầu giải thích cho cách hiểu của mình; nhận xét, đánh giá về giá trị và sự tác động của văn bản đối với bản thân; thể hiện cảm xúc đối với những vấn đề được đặt ra trong văn bản; liên hệ, so sánh giữa các văn bản và giữa văn bản với đời sống [2, tr.8].

Từ yêu cầu cần đạt, tổ chức hoạt động CTVH giúp học sinh nâng cao năng lực CTVH, trang bị vốn văn học cần thiết, giúp rèn luyện năng lực đọc - hiểu và hình thành những kỹ năng sơ giản về phân tích tác phẩm, từ đó bồi dưỡng tình cảm, tâm hồn cho các em.

Đảm bảo tính vừa sức của học sinh: tổ chức hoạt động CTVH cần chú trọng đến đặc điểm tâm lý và nhận thức của học sinh tiểu học đối với việc tiếp nhận tác phẩm văn học và yêu cầu cần đạt về năng lực đặc thù - năng lực ngôn ngữ và văn học được quy định ở từng khối lớp. Việc tổ chức hoạt động CTVH cần căn cứ mức độ, yêu cầu cần đạt của học sinh để xác định các biện pháp và phương thức dạy học phù hợp nhằm phát triển năng lực văn học cho các em. Dựa vào yêu cầu cần đạt về năng lực văn học ở từng khối lớp để kiểm tra mức độ cảm thụ văn học của học sinh như:

Sự hiểu biết về nội dung, nghệ thuật của tác phẩm văn học (Học sinh có thể trả lời tốt những câu hỏi nhằm phát hiện đặc điểm nội dung, nghệ thuật của tác phẩm hoặc đoạn trích hay không? Riêng với truyện kể, học sinh có kể lại được nội dung câu chuyện với các tình tiết đầy đủ và hấp dẫn hay không?).

Sự rung cảm trước vẻ đẹp kín đáo, sâu sắc của tác phẩm (Học sinh có trả lời được câu hỏi phát hiện sự tế nhị, kín đáo trong hình tượng hay không?).

Sự chủ động trong diễn đạt kết quả cảm thụ (Học sinh có diễn đạt được các hình ảnh, cảm xúc bằng ngôn ngữ của mình hay không?).

Đảm bảo quy trình dạy học và các biện pháp, hình thức, phương tiện dạy học: quá trình tổ chức hoạt động CTVH không tách rời nhiệm vụ dạy học *Đọc*, vì vậy cần tuân thủ quy trình dạy học và sử dụng linh hoạt các phương pháp, kỹ thuật dạy học tích cực nhằm phát triển năng lực CTVH của các em trong giờ tập đọc. Quy trình dạy học đảm bảo các bước từ luyện đọc đến đọc hiểu. Giáo viên tổ chức cho học sinh các hoạt động đọc tích cực bao gồm: tự đọc dưới sự hướng dẫn của giáo viên để tương tác với tác giả và kiến tạo ý nghĩa của văn bản; đóng vai nhân vật trong tác phẩm văn học để trải nghiệm thân phận, suy nghĩ, hành động của nhân vật, từ đó hiểu được ý nghĩa nhân văn, ý nghĩa thẩm mỹ của tác phẩm; đọc diễn cảm các tác phẩm văn học để thể hiện cảm xúc thẩm mỹ của chính các em khi đọc tác phẩm; được trình bày ý kiến trong thảo luận, tranh luận về những vấn đề, chi tiết quan trọng trong văn bản để phát triển tư duy phản biện, tư duy hình tượng và những hiểu biết trải nghiệm của mỗi học sinh sau khi đọc văn bản.

Chú trọng phối hợp hình thành và phát triển năng lực cảm thụ văn học với việc phát triển văn hóa đọc của học sinh. Đây cũng là một nhiệm vụ cơ bản của dạy học *Đọc*. Bởi lẽ, văn bản đọc trong sách giáo khoa Tiếng Việt là các bài thơ và những trích đoạn đã được tác giả sách giáo khoa biên soạn lại. Do đó việc cung cấp thông tin về tác giả, giới thiệu sách, các bài thơ, bài văn, đặc biệt là các tác phẩm có trích đoạn trong sách giáo khoa để học sinh đọc thêm có tác dụng thiết thực nhằm phát triển hứng thú văn học cũng như thỏa mãn nhu cầu mở rộng hiểu biết của học sinh. Hình thành thói quen đọc sách cho học sinh, từ đó giáo dục lòng ham đọc sách, hình thành phương pháp đọc sách và học tập, làm việc với sách một cách khoa học. Cụ thể là thông qua việc dạy học, học sinh thấy được lợi ích của việc đọc sách, từ đó yêu thích đọc

sách và xác định đọc sách là một trong những cách thức để phát triển toàn diện về trí tuệ và nhân cách, tâm hồn.

3.2. Tổ chức hoạt động CTVH cho học sinh trong giờ học *Đọc*

3.2.1. Xác định nhiệm vụ tổ chức hoạt động CTVH cho học sinh tiểu học

Mục đích của dạy học CTVH trong giờ học *Đọc* là cung cấp ngữ liệu văn chương, mở rộng vốn văn học nhằm góp phần hình thành và phát triển năng lực văn học cho học sinh. Giúp các em phân biệt văn bản truyện và thơ; nhận biết được nội dung văn bản và thái độ, tình cảm, của người viết, bước đầu hiểu được tác dụng của một số yếu tố hình thức văn bản; biết liên tưởng, tưởng tượng và diễn đạt cảm xúc về vấn đề được đề cập trong tác phẩm văn học [2, tr.7]. Trước tiên, trong tổ chức hoạt động CTVH cần giúp học sinh xác định đúng thể loại, nội dung chính của tác phẩm. Việc xác định đúng và chính xác thể loại, nội dung của tác phẩm là một yêu cầu thiết yếu. Nếu hiểu sai, hoặc hiểu chưa tới mức độ sâu sắc nhất định nội dung của tác phẩm thì sẽ không nắm bắt được tư tưởng, tình cảm - đây chính là những nội dung kiến thức quan trọng trong các bài học. Nhiệm vụ dạy học CTVH còn nhằm hướng đến việc khám phá nghệ thuật của tác phẩm. Đó là việc hướng dẫn học sinh từng bước biết nhận diện, làm quen, hiểu biết và sáng tạo được các sản phẩm thẩm mỹ. Với tác phẩm văn chương, dạy học CTVH chính là giúp các em nhận biết nhanh nhạy và chính xác các tín hiệu thẩm mỹ trong tác phẩm. Tác phẩm văn học bao giờ cũng có những tín hiệu đặc biệt. Nó vốn là nơi tập trung những cảm xúc, suy nghĩ của nhà văn. Tín hiệu thẩm mỹ là những tình cảm, tư tưởng của nhà văn, được thăng hoa một cách kì diệu, tạo nên vẻ đẹp độc đáo luôn ám ảnh tâm hồn bạn đọc. Việc giúp học sinh nhận biết nhanh nhạy và chính xác các tín hiệu nghệ thuật của tác phẩm là một trong những mục đích quan trọng nhất của việc CTVH. Bằng những cách thức và phương pháp khác nhau trong tổ chức hoạt động học,

giúp học sinh phát hiện được những câu, những từ ngữ, hình ảnh, nhân vật... gây ấn tượng và cảm xúc mạnh nhất. Bên cạnh đó, trong dạy học CTVH cần hướng đến mục đích hình thành một số kỹ năng sơ giản trong phân tích, đánh giá nội dung và nghệ thuật của tác phẩm. Trong chương trình tiểu học, việc hình thành những kỹ năng sơ giản trong phân tích đánh giá nội dung, nghệ thuật được lồng ghép trong hệ thống câu hỏi và bài tập như: yêu cầu học sinh tìm các khía cạnh của nội dung và hình thức, nêu ý nghĩa của từ ngữ, hình ảnh, khái quát các ý nhỏ thành ý lớn hơn... Đó thực chất là những bước đi ban đầu của thao tác phân tích, tổng hợp, đánh giá đối với nội dung, nghệ thuật của tác phẩm. Mục đích cuối cùng của dạy học cảm thụ văn học là Hình thành và phát triển tình cảm, tâm hồn, nhân cách cho học sinh. Bồi dưỡng năng lực CTVH cũng chính là nhiệm vụ bồi dưỡng tâm hồn, nhân cách cho học sinh. Thông qua việc giúp học sinh nhận thức về nội dung và nghệ thuật tác phẩm văn học, rung cảm được trước cái hay, cái đẹp của tác phẩm dần dần xây dựng tâm hồn, nhân cách góp phần phát triển phẩm chất học sinh.

3.2.2. Sử dụng phương pháp thông tin - giải thích trong cảm thụ văn học

Trong tổ chức hoạt động CTVH, việc sử dụng phương pháp thông tin - giải thích nhằm cung cấp những thông tin cần thiết cho học sinh khi cảm thụ tác phẩm như cung cấp thông tin về tác giả, hoàn cảnh sáng tác, tín hiệu nghệ thuật hay hệ thống ngôn từ trong tác phẩm, hoặc những nhận định đánh giá của những nhà nghiên cứu về giá trị của tác phẩm. Với học sinh tiểu học, khi vốn sống và vốn văn học trong giới hạn nhất định, việc khám phá, cắt nghĩa hình tượng văn học hay hệ thống ngôn từ còn hạn chế. Vì vậy việc sử dụng phương pháp thông tin giải thích trong hoạt động CTVH được thực hiện chủ yếu ở việc giải nghĩa của từ. Tuy nhiên, việc giải nghĩa của từ trong CTVH không hoàn toàn đồng nhất như việc giải thích từ khó trong phần luyện đọc; không dừng lại ở việc lí giải nghĩa của từ theo kiểu chiết tự ngôn ngữ,

nhiệm vụ của CTVH là khám phá, phát hiện ra những từ trung tâm, then chốt, những nhân tự của bài thơ, những chi tiết điển hình của câu chuyện, nhằm gợi mở, định hướng cho học sinh khám phá nội dung chủ đề tác phẩm. Bởi tác phẩm văn chương là một chỉnh thể bao gồm nhiều yếu tố có quan hệ mật thiết với nhau và các yếu tố này có vai trò quan trọng làm nên tính chỉnh thể. Trong mỗi tác phẩm bao giờ cũng nổi bật lên một số yếu tố, tình tiết, chi tiết quan trọng hơn có tác dụng kết tinh tư tưởng và nghệ thuật của tác phẩm. Một tác phẩm hay trước hết là hay ở cách sắp xếp bố cục - cái chỉnh thể toàn vẹn của tác phẩm. Nhưng không thể có cái chỉnh thể toàn vẹn, cái bố cục hoàn hảo nếu không có bộ phận, không có chi tiết “đắt”, hình ảnh “đẹp”. Quá trình cảm thụ tác phẩm buộc phải cắt nghĩa, phân tích để phát hiện được những từ ngữ có tính chất then chốt, từ quan trọng, từ lạ, những tín hiệu nghệ thuật chứ không phải tác phẩm có bao nhiêu chữ, bao nhiêu câu đều đem ra cắt nghĩa, phân tích. Hơn nữa, ngôn từ trong tác phẩm văn chương thường mang tính hàm ẩn, đa nghĩa. Sự tinh tế, hàm súc của ngôn ngữ văn chương đưa đến nhiều cách hiểu, cách nghĩ. Hiểu bài văn, cảm bài văn phải dựa vào chỉnh thể nhưng bám chắc từ, câu then chốt lại cực kì quan trọng.

Tổ chức hoạt động CTVH cho học sinh thực chất là bồi dưỡng năng lực chiếm lĩnh tác phẩm, là giúp các em biết phát hiện và lí giải được những điểm sáng thẩm mỹ có khi là nhân tự, có khi là một chi tiết nghệ thuật, có khi là thủ pháp kết cấu cú pháp, tu từ nhiều giá trị biểu cảm. Tuy nhiên, phát hiện những yếu tố then chốt, điểm sáng thẩm mỹ không dễ dàng. Trong mỗi tác phẩm cụ thể có những điểm sáng, từ then chốt những từ trọng tâm, những mạch thẩm mỹ lộ ra rõ ràng, học sinh có thể nhận ra ngay khi đọc nhưng cũng có khi ẩn dưới một từ, một câu, một chi tiết hay một nhan đề tác phẩm. Hoặc nhiều khi có những từ, những chi tiết thoát nhìn thì bình thường nhưng lại có sức dẫn dắt kì lạ giúp người đọc lần ra những mạch thẩm mỹ nằm sâu bên trong tác phẩm.

Chính vì vậy, trong giờ học *Đọc*, để giúp học sinh cảm thụ văn học tốt, giáo viên cần sử dụng phương pháp thông tin - giải thích như chú giải nghĩa của từ khó, từ trọng tâm - nhân tự; thông tin bổ sung về tác giả và hoàn cảnh sáng tác, thông tin hỗ trợ về phương pháp tìm hiểu những hình tượng khó, và thông tin tham khảo về cách hiểu nội dung và nghệ thuật tác phẩm của một số nhà nghiên cứu - phê bình về tác phẩm.

3.2.3. Luyện đọc diễn cảm nhằm nâng cao năng lực cảm thụ văn học cho học sinh trong giờ học Đọc

Luyện đọc diễn cảm là hoạt động cần thiết của CTVH trong giờ học *Đọc*. Thông qua quá trình nghiên cứu và luyện đọc, các em sẽ cảm thụ sâu sắc tác phẩm. Trong tổ chức hoạt động CTVH, giáo viên cần hướng dẫn học sinh kĩ thuật đọc và đọc diễn cảm. Trước tiên, cần xác định đúng giọng điệu cơ bản của tác phẩm (tính chất chung của giọng đọc và kể khi trình bày tác phẩm). Đọc đúng âm, vần, đúng ngữ điệu bao gồm việc ngắt/ nghỉ, lên/ xuống giọng, nhấn giọng hay kéo dài giọng... trong văn bản văn xuôi hoặc đúng vần đúng nhịp trong thơ. Đây là việc làm quan trọng vì đọc sai ngữ điệu có thể dẫn đến việc hiểu sai ý nghĩa của đoạn. Cần lưu ý rằng giọng điệu cơ bản của tác phẩm là do tác phẩm quy định, đọc diễn cảm không phải là “đọc điệu”, đó chính là cách học sinh sau khi hiểu và cảm nhận vẻ đẹp của văn bản, biết đọc bằng rung cảm cùng những hiểu biết về cách đọc đúng. Trong tổ chức hoạt động CTVH, để hướng dẫn học sinh đọc diễn cảm, giáo viên cần giảng cho học sinh hiểu về ý nghĩa của từ/ câu/ đoạn; lưu ý những từ khóa; lưu ý nhịp điệu hoặc ngữ điệu, nhất là ở những từ, câu, đoạn tập trung bộc lộ nghĩa

hàm ẩn của văn bản, giúp học sinh cảm nhận vẻ đẹp của văn bản.

3.2.4. Xây dựng và sử dụng hệ thống câu hỏi, bài tập cảm thụ văn học trong giờ học Đọc

Hệ thống câu hỏi, bài tập chính là cầu dẫn nhằm dẫn dắt học sinh khám phá để hiểu và tiếp nhận văn học. Sử dụng hệ thống câu hỏi và bài tập trong tổ chức hoạt động CTVH vừa thể hiện tính định hướng vừa thể hiện quan điểm giao tiếp trong dạy học, vừa đảm bảo tính vừa sức - một trong những nguyên tắc được đặt ra cho đối tượng học sinh tiểu học trong quá trình tiếp nhận và cảm thụ văn bản nghệ thuật. Mặt khác, hệ thống câu hỏi và bài tập có khả năng tác động nhằm phát huy tính tích cực chủ động sáng tạo và nâng cao hiệu quả tiếp nhận và cảm thụ văn chương của học sinh. Tuy nhiên, cần xây dựng hệ thống câu hỏi và bài tập như thế nào để có khả năng giúp mọi đối tượng học sinh chủ động, tích cực học tập và đặc biệt gợi được cảm xúc văn chương, đem đến sự ham thích chân chính, nhu cầu sáng tạo, nhu cầu tìm hiểu cái đẹp và hướng tới cái đẹp. Hệ thống câu hỏi phải góp phần biến chủ thể tiếp nhận thành chủ thể văn học, nghĩa là tạo điều kiện để học sinh sống trong môi trường văn học, được nhận thức, đánh giá, nếm trải.

Xây dựng câu hỏi và bài tập trong CTVH phải đáp ứng yêu cầu phát triển năng lực của học sinh, giúp học sinh biết cách đọc và cảm thụ văn bản. Tránh dẫn dắt học sinh đi đến cách hiểu mà giáo viên muốn áp đặt, gợi ý học sinh nói những gì các em nhìn thấy, cảm nhận, suy nghĩ; kích thích khả năng suy luận, liên tưởng, liên hệ nội dung của tác phẩm với kiến thức, trải nghiệm cá nhân; chia sẻ những thay đổi về quan điểm đối với cuộc sống, cách nhìn đối với con người, sở thích... mà tác phẩm có thể tạo ra ở người học. Đồng thời, học sinh cũng cần có được cơ hội đánh giá cách viết của tác giả, đặc biệt là hiệu quả sử dụng ngôn ngữ và nghệ thuật tạo dựng bối cảnh, cốt truyện, nhân vật... Với tinh thần đó, giáo viên cần tôn trọng tính cách và cá tính

sáng tạo của mỗi học sinh, khích lệ những suy nghĩ độc đáo, mới lạ và tích cực, những ý kiến tranh luận, phản biện có lí lẽ.

Xây dựng câu hỏi và bài tập cảm thụ văn học thường dựa vào yêu cầu cần đạt của bài học/chủ đề và năng lực của đối tượng tiếp nhận đồng thời thỏa mãn một số điều kiện sau:

Hệ thống câu hỏi và bài tập phải tác động tới nhiều đối tượng học sinh, phải khích thích học sinh suy nghĩ và trình bày điều mình nghĩ. Khi trao đổi, thảo luận về tác phẩm, thông qua hệ thống câu hỏi, giáo viên cần cho học sinh nêu nhận xét, phát biểu cảm nghĩ và nói về ý nghĩa của tác phẩm đối với các em. Chú ý khơi gợi để học sinh thể hiện thái độ hay nói về những lựa chọn hành xử có thể có khi đặt mình vào hoàn cảnh của nhân vật, liên hệ bối cảnh của tác phẩm với những trải nghiệm của học sinh. Làm như vậy sẽ khuyến khích các em phát biểu đa dạng. Nhờ những nhận xét và phát biểu đó, giáo viên có thể biết được cảm xúc, tình cảm, suy nghĩ, nhu cầu và sự phát triển nhân cách của từng học sinh. Và bằng cách đó, bài học giúp các em trưởng thành trong tình cảm và nhận thức, có bản lĩnh, nghị lực và khả năng đối mặt với những tình huống phức tạp, éo le, khó khăn, những thách thức trong cuộc sống.

Hệ thống câu hỏi đảm bảo tính hệ thống, đảm bảo mức độ từ đơn giản đến phức tạp, tăng cường các câu hỏi mở, tạo điều kiện để học sinh có khả năng đưa ra nhiều phương án trả lời. Hệ thống câu hỏi phải chứa đựng những tình huống, tạo điều kiện cho học sinh có dịp tranh luận, rèn luyện năng lực trình bày, năng lực nói, viết.

Hệ thống câu hỏi phải thể hiện tính khoa học và là cầu dẫn đến đích của sự cảm thụ văn bản nghệ thuật. Các loại câu hỏi trong hệ thống câu hỏi cần được sử dụng đúng lúc, tạo yếu tố hấp dẫn, khích thích nhu cầu tìm tòi, giải đáp từ phía học sinh. Câu hỏi tránh đơn điệu và cần có lời đề dẫn, gợi mở, khích thích suy nghĩ, tưởng tượng, hứng thú đối với học sinh bằng ngôn ngữ văn chương.

Hệ thống câu hỏi và bài tập đảm bảo tính sư phạm. Tính sư phạm của hệ thống câu hỏi thể hiện qua các yếu tố: ngôn ngữ chính xác, trong sáng, dễ hiểu, ngắn gọn, cụ thể. Hệ thống câu hỏi và bài tập đảm bảo tính vừa sức, phù hợp với mức độ yêu cầu đối với lứa tuổi học sinh tiểu học. Câu hỏi không quá dễ, hoặc quá khó, xa với mức độ tiếp nhận của học sinh, hoặc so với những yêu cầu cần đạt của bài học. Mặt khác, tính sư phạm của hệ thống câu hỏi còn thể hiện ở sự phân hóa trong dạy học. Câu hỏi đòi hỏi ở mức độ yêu cầu khác nhau tạo điều kiện cho nhiều học sinh ở những trình độ, năng lực khác nhau đều có thể tham gia giải quyết. Qua đó, giáo viên có cơ sở để đánh giá, xếp loại năng lực CTVH ở từng học sinh, tạo điều kiện để bổ sung bồi dưỡng nâng cao năng lực cho từng đối tượng cụ thể.

Hệ thống câu hỏi và bài tập có tính đa dạng. Tính đa dạng của hệ thống câu hỏi có tác dụng tăng tính hấp dẫn, khích thích hứng thú học tập của học sinh vừa phù hợp với quy luật tiếp nhận văn bản nghệ thuật. Hệ thống câu hỏi và bài tập một mặt dẫn dắt học sinh tiếp nhận tri thức, mặt khác chú ý phát triển năng lực sáng tạo và khả năng thực hành ứng dụng.

Trong giờ *học Đọc*, để bồi dưỡng năng lực cảm thụ văn học cho học sinh, giáo viên có thể sử dụng hệ thống câu hỏi và bài tập xoay quanh những nội dung cụ thể và thường tập trung vào ba hướng chính như: câu hỏi bài tập nhằm giúp học sinh tìm hiểu nội dung bài đọc, tìm hiểu tính nghệ thuật của tác phẩm và bồi dưỡng cảm thẩm mỹ, phát triển tâm hồn và nhân cách cho học sinh.

4. Kết luận

Con đường dễ hiểu, cảm nhận vẻ đẹp của tác phẩm văn học bao giờ cũng bắt đầu bằng hoạt động đọc. Năng lực CTVH của học sinh được hình thành qua từng hoạt động cụ thể của tiến trình dạy học *Đọc* (văn bản văn học) trong môn Tiếng Việt tiểu học. Tổ chức hoạt động CTVH trong giờ học *Đọc* cần được thực hiện đầy đủ các bước, đảm bảo yêu cầu

về mục tiêu, nội dung, phương pháp và hình thức dạy học giúp học sinh dễ dàng tiếp nhận, khám phá và cảm nhận sâu sắc những điều kì diệu trong tác phẩm văn học. Tổ chức hoạt động CTVH cho học sinh thực chất là bồi dưỡng năng lực chiếm lĩnh tác phẩm văn học - việc làm cần thiết trong dạy học Tiếng Việt ở trường tiểu học nhằm phát triển năng lực CTVH cho học sinh tiểu học trong giờ học *Đọc*.

Tài liệu tham khảo

1. Lê Thị Lan Anh, (2009), *Bồi dưỡng năng lực cảm thụ văn chương cho học sinh tiểu học*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn* (ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT- BGDĐT ngày 26/12/2018 của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT).
3. Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông và Chương trình môn học* (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2008/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo).
4. Nguyễn Thanh Hùng, (2000), *Hiểu Văn, dạy Văn*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
5. Dương Thị Hương, (2015), *Giáo trình cảm thụ văn học*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
6. Trần Mạnh Hường, (2009), *Luyện tập về cảm thụ văn học ở tiểu học*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
7. Chu Thị Phương, (2019), *Giáo trình phát triển năng lực tiếp nhận và cảm thụ văn học cho học sinh tiểu học*, NXB Đại học Quốc gia, Hà Nội.